

УДК 379.85 (477)

**FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF MODERN
SPECIALIST IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION**

*Prof. Lesiya Polyova, Faculty of Tourism, Vasyl Stefanyk
Prekarpathian national university, Ivano-Frankivsk, Ukraine*

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО
ФАХІВЦЯ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

*Доц. Леся Польова, Факультет туризму ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника»,
Івано-Франківськ, Україна*

Abstract. The article deals with some issues of the educational environment in modern conditions, in particular, such a topical issue as a competent approach to the professional training of specialists in the sphere of service in the conditions of European integration.

An important feature of modern education is its orientation in order to prepare a specialist not only to adapt, but actively to master the situations of social change.

Key words: competence approach; contradictions in the training system; technologies of modern education; the structure of the educational environment.

У статті розглядаються деякі питання освітнього середовища у сучасних умовах, зокрема, таке актуальне питання як компетентнісний підхід до професійної підготовки фахівців сфери обслуговування в умовах євроінтеграції.

Важливою рисою сучасного навчання є його спрямованість на те, щоб готувати фахівця не лише адаптуватися, але й активно опанувати ситуації соціальних змін.

Ключові слова: компетентнісний підхід; суперечності у системі підготовки; технології сучасної освіти; структура освітнього середовища.

На сьогоднішній день туризм вважається невід'ємною частиною життя багатьох людей. Він вносить вагомий вклад у становлення економічної, культурної і політичної співпраці, досягнення взаєморозуміння між народами.

Процес соціально-економічних змін у суспільстві став причиною перегляду освітньої політики як в цілому, так і окремих її компонентів, зокрема, стратегії щодо підготовки майбутніх фахівців.

У сучасних соціально-економічних умовах серед важливих завдань постала необхідність створення національної системи туристичної освіти, що інтегрувалась би в загальнодержавну освітню систему, як важлива складова суспільства та туристичної галузі.

Модернізація освітньої системи в Україні висуває нові питання про рівень знань і вмінь фахівців у галузі туристичної діяльності. Найважливіше завдання сучасної вищої школи – підготовка компетентного, гнучкого і конкурентноспроможного фахівця, який здатний досягти визначеної мети в різних життєвих ситуаціях.

Всесвітня туристична організація та міжнародні конференції з туризму неодноразово підтверджуються, що постійне вдосконалення компетентності представників туристичної діяльності та професійна підготовка необхідні не лише вузьким спеціалістам готельно-туристичного комплексу, але й суспільству в цілому.

Важливою рисою сучасного навчання є його спрямованість на те, щоб готувати фахівця не лише адаптуватися, але й активно опановувати ситуації соціальних змін. Ці освітні орієнтири знайшли міжнародне визнання в якості робочих орієнтирів в програмах ЮНЕСКО вже на початку 90-х років ХХ століття [5].

Професійна підготовка фахівців сфери обслуговування в умовах ринкового середовища має здійснюватися на основі застосування компетентнісного підходу з обґрунтуванням відповідних освітніх цілей. Насамперед це оновлення змісту, форм та методів професійно-зорієнтованого навчання, координацію (удосконалення) навчально-виховної діяльності, що

спрямована на формування ринкових цінностей, конкурентоспроможність фахівця на сучасному ринку праці, його адаптацію в сучасних умовах діяльності, готовність фахівця до розв'язання реальних професійних завдань і проблем.

Праці вітчизняних і зарубіжних дослідників професійної освіти А.М.Алексюка, С.У.Гончаренка, І.А.Зязюна, Н.В.Кузьміної, Ю.М.Кулюткіна, Б.М.Теплова, Н.Г.Ничкало, О.Я.Савченко, М.Д.Ярмаченка та ін. свідчать, що основний напрям оновлення професійної освіти в сучасному світі полягає у винайденні шляхів забезпечення діяльнісної позиції в освітньому процесі, які б сприяли становленню досвіду цілісного системного бачення професійної діяльності, системних дій у ній, вирішення нових проблем і завдань.

Світовий досвід показує, що освітній процес в умовах сучасного вищого навчального закладу має вже чимало можливостей для розв'язання означених проблем. Однак ці можливості у ДВНЗ України використовуються ще не в повному обсязі, про що свідчать, зокрема, суперечності між:

- об'єктивними потребами суспільства в професійно компетентніших фахівцях сфери обслуговування та унікальних вимог до їх діяльності, враховуючи сучасні наукові розробки у галузі проблем професійної компетентності;
- існуючою в практиці ДВНЗ унікальної усталеної системи підготовки (перепідготовки) фахівців для сфери обслуговування та особистісно орієнтованим характером їх роботи з різними об'єктами;
- усвідомленням студентами (слухачами) необхідності і вагомості розвитку професійної компетентності і недостатнім досвідом та рівнем сформованості у них практичних навичок.

Усунення зазначених суперечностей вимагає переосмислення підходів до професійної підготовки сучасних фахівців для сфери обслуговування.

Виявлена значущість проблеми підготовки фахівців для сфери обслуговування, недостатній рівень її наукової розробки та невизначеність шляхів розв'язання виявлених суперечностей системи професійної підготовки

фахівців в умовах ДВНЗ обумовили мету нашої статті – аналіз компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців сфери обслуговування.

З динамічним розвитком туристичної індустрії зокрема вимагають високого рівня професійної компетентності сучасного фахівця сфери обслуговування, критерієм якого є практичні навички, самостійного проектування і розробки конкурентноспроможного туристичного продукту. Аналіз стану професійної підготовки фахівців сфери обслуговування в умовах ринку свідчить про не відповідність їх практичної підготовки потребам роботодавців. Більшості з них властива, як правило, невпевненість у здійсненні професійних дій, низький рівень компетентності щодо застосування сучасних технологій обслуговування, нових форм організації праці, аналізу і прогнозування професійної діяльності.

Основною тенденцією в професійно-педагогічній діяльності викладача вищої школи на сучасному етапі виступає проектування системи розвиваючого навчання як специфічного навчального середовища життєдіяльності майбутнього фахівця, яка б визначила його розвиток як людини мобільної, компетентної, здатної до самореалізації, творчості, орієнтації в складних ситуаціях, ефективного вирішення практичних завдань, та вміння досягати наміченої мети.

Під компетентністю людини слід розуміти спеціально структуровані знання, уміння і навички, які набуваються у процесі навчання. Вони дозволяють студенту визначити та розв'язувати, незалежно від ситуації, проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Компетентнісний підхід орієнтується на кінцевий результат освітнього процесу, спрямовується на формування у майбутнього фахівця сфери обслуговування, готовності ефективно використовувати потенційні можливості (знання, уміння, навички, цінності, психологічні особливості) та зовнішні ресурси (людські, матеріальні) для досягнення поставленої мети. Компетентність характеризує міру включення в активну діяльність, здатність ефективно розв'язувати конкретну

ситуацію, мобілізуючи при цьому знання, уміння, досвід, поведінкові відносини та цінності. Компетентність є основним поняттям, оскільки за своїм змістом поєднує різні складники освіти; містить ідеологію інтерпретації змісту освіти, оскільки відштовхується від запланованого результату.

Хочеться зупинитись ще на одній актуальній проблемі професійної компетентності фахівців сфери обслуговування – відсутність досвіду найманих працівників. В ідеалі, на базі учбового закладу по підготовці спеціалістів для готельного бізнесу повинно бути все необхідне для практичного навчання – учбовий готель, центр готельного сервісу і таке інше. Далеко не всі Українські Вузи можуть собі дозволити мати вищеназвані складові. Крім того, має сенс відкривати школи готельного господарства Європейського зразка, де кількість практичних занять перевищує кількість теоретичних. Однак знань, здобутих під час навчання замало, щоб успішно вирішувати сучасні проблеми, а тим більше формувати майбутнє. Фахівець сфери обслуговування мусить постійно здобувати нові знання, що допомагатиме йому домагатися більших та кращих результатів. Він також не може користуватися готовими рішеннями.

Професійна підготовка фахівців даної сфери має здійснюватися на основі реалізації основних принципів дидактики та сучасних концепцій професійного навчання.

В якості основних принципів освіти в умовах соціально-економічних змін можна назвати:

- принцип соціального і особистісного розвитку (нове розуміння загальної культури фахівця в інформаційному суспільстві як поєднання гуманістичної, наукової і технологічної складових, як бази для організації особистого, професійного і соціального життя);
- принцип культурно-історичного і ціннісного розвитку (інтеграція культурно-історичного і ціннісно-аксиологічного феноменів, засвоєння яких дозволить усвідомити такі істини і цінності, як пізнання природи, суспільства, людини і мистецтва);

- принцип індивідуального просування (реалізація інтегративно-модульних технологій освіти, які базуються на єдності нормативного (соціального) та індивідуального, який дозволяє особистості конструювати індивідуальні освітні маршрути);
- принцип компетентнісного підходу (забезпечення грамотності і компетентності, розвитку загальної інтелектуальної культури, створення наукової бази в професійній галузі) [3, с. 10].

Одним із суттєвих орієнтирів сучасної професійної підготовки фахівця, як наголошує Г.С.Сухобська, має стати психологічна перебудова стереотипу дій особистості, її мислення і механізмів самореалізації. Г.С.Сухобська підкреслює значення таких факторів активізації суб'єктивної діяльності:

- самореалізація майбутнього фахівця як особистості, як суб'єкта діяльності, як індивідуальності;
- співпричетність майбутнього фахівця до оточуючого середовища через "прийняття" на себе певної позиції і ролі, "втілення" себе в реальність і т.ін.;
- еволюція запитів і потреб майбутнього фахівця в самопізнанні;
- розвиток рефлексивних здібностей, які б дозволяли вихід людини в мегапозицію по відношенню до власного досвіду, розуміння і усвідомлення свого навчального і професійного зростання;
- самоосвіта і самонавчання як здатність особистості регулювати свої стосунки із зовнішнім світом у процесі самостійного засвоєння нових знань [4, с. 58].

При проектуванні змісту професійної підготовки фахівців сфери обслуговування згідно з логікою компетентнісного підходу одиницею побудови змісту є професійне завдання. Сукупність професійних завдань утворює основу змісту професійної підготовки, а етапи формування професійної компетентності будують логіку розуміння змісту. Зміст освіти, як відомо, конкретизується в навчальному плані, а послідовність вивчення дисциплін буде обумовлена компетентнісним підходом до організації навчального процесу.

Таке розуміння процесу професійної підготовки сучасного фахівця дозволяє стверджувати про доцільність модульної побудови навчального плану. Перший блок навчальних дисциплін орієнтований на розвиток ключових компетентностей майбутньої професійної діяльності. Другий блок орієнтований на опанування студентом професійних завдань, засвоєння способів їх розв'язання, які б сприяли формуванню базової компетентності. Третій блок дисциплін, які орієнтовані на розвиток спеціальної компетентності на основі базової. Такий план дозволить максимально індивідуалізувати процес професійної підготовки сфери обслуговування.

У цілому стратегія побудови навчальних програм нового покоління повинна базуватись на логіці поетапного розвитку компетентностей: від розуміння комплексу знань до їх спрямованості на розв'язання типових професійних завдань, до вільного вираження свого розуміння і оволодіння способами діяльності, здатності вирішувати інноваційні завдання в рамках своєї професії.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок про те, що в професійно-педагогічній діяльності викладача вищої школи сьогодні відбувається перенос акцентів:

- якщо раніше викладач виступав у ролі режисера навчального процесу, то тепер режисера лежить в основі навчального матеріалу;
- якщо раніше відповідальність за результати навчання "падала на плечі" педагога, то тепер вона переважно визначається самим студентом;
- раніше реалізувалось уміння студента працювати під керівництвом викладача, а зараз - уміння працювати самостійно;
- в якості основної освітньої стратегії процесу професійної підготовки можна виділити принцип проектування, який може реалізувати завдяки таким стратегіям, як практико-орієнтоване модульне навчання, навчання за допомогою методу кейсів, а також навчання на основі взаємодії.

Таким чином, своєрідність професійної діяльності сучасного викладача ВНЗ полягає в тому, що повертається справжня сутність, призначення

діяльності педагога: ведення, підтримка, супровід студента. Допомогти кожному студентові усвідомити власні можливості, увійти в світ культури обраної професії, знайти свій життєвий шлях - такі параметри сучасного педагога [2, с. 43].

Слід зазначити, що головне завдання розвитку педагогіки туризму і гостинності є обґрунтування компетентнісного підходу та професійно зорієнтованих інноваційних технологій підготовки фахівців туристичної галузі, системоутворюючою основою яких є розвиток творчості, активної співпраці студентів і викладача, їх взаємодія.

Дана стаття не вичерпує всіх аспектів проблем професійної підготовки фахівців у галузі туристичної діяльності в умовах сучасного ВНЗ, а лише підкреслює необхідність її подальшої розробки, зокрема: удосконалення освітніх технологій і стратегій в діяльності викладачів вищих навчальних закладів, розробка технологій позитивного вирішення суперечностей у процесі ВНЗ.

Література

1. Кларин М.Е. Инновации в мировой педагогике / М.Е. Кларин. – М : НПЦ "Эксперимент", 1998. – 180 с.
2. Модернизация профессионального образования // Информационный бюллетень. – № 1(29). – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2006. – С. 34–54.
3. Образование взрослых в современном развивающемся обществе : Материалы Междунар. научно-практич. конф. 18-19 ноября 2003 года : В 2-х ч. / Гл. науч. ред.: проф., д.п.н. В.И. Подобед. – Ч. 1 : Непрерывное профессиональное образование различных категорий специалистов. – СПб. : ИОВ РАО, 20003. – 280 с.
4. Образование взрослых: социально-психологические проблемы. – СПб., 2000. – 190 с.

5. Towards Developing New Teacher Competencies in Response to Mega-Trends in Curriculum Reforms. Report of a Regional Study Group Meeting (Chiang Rai, Thailand, June 25-July 6, 1990). – Bangkok : UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific, 1992. – 217 p.